

22-F-52

SPISŮ PRÁVNICKÝCH A NÁRODOHOSPODÁŘSKÝCH.
S PODPOROU MINISTERSTVA ŠKOLSTVÍ A NÁRODNÍ OSVĚTY

VYDÁVAJÍ

KAREL ENGLIŠ A FRANTIŠEK WEYR.

SVAZEK XLIX.

ZÁKAZ ČEPOVATI CIZÍ PIVO

V PRAVOVÁREČNÝCH DOMECH

(PŘÍSPĚVEK K THEORII PRÁVNICKÝCH OSOB)

NAPSAL

DR. JAROMÍR SEDLÁČEK,
Ř. PROFESOR OBČ. PRÁVA UNIVERSITY
V BRNE.

BRNO 1930.

NAKLADATELSTVÍ BARVIČ & NOVOTNÝ,
KNIHKUPECTVÍ MASARYKOVY UNIVERSITY.

7333/4

KNIHOVNA ČS. AKADEMICKÉHO SPOLKU „PRÁVNÍK“ V BRNĚ.

Vychází za podpory
Ministerstva školství a národní osvěty a ministerstva spravedlnosti.

DOSUD VYŠLO :

- I. svazek. Prof. Dr. J. V a c e k: Právní názory církve římsko-katolické ve světle dějin. Díl první. Cena 35 Kč.
II. svazek. Prof. Dr. Rudolf D o m i n i k: Základy správního práva. Část zvláštní. Jednotlivé obory vnitřní správy státní. Cena 40 Kč.
III. svazek. Prof. Dr. František W e y r: Československé právo správní. Část obecná. Organisační veř. správy a řízení správní. (Rozebr.)
IV. svazek. Prof. Dr. Josef V a c e k: Manželské právo podle názoru církve římsko-katolické u srovnání s hlavními názory moderních právních systémů. Díl první. Cena 35 Kč.
V. svazek. Prof. Dr. Karel E n g l i š: Peníze. Cena 8.50 Kč.
VI. svazek. Prof. Dr. Jaromír S e d l á č e k: Obligační právo I. Obecné nauky o právních jednáních obligačních a o splnění závazků. Cena 50 Kč.
VII. svazek. Prof. Dr. Josef V a c e k: Manželské právo. Cena 35 Kč.
VIII. svazek. Dr. Fr. V á ž n ý, II. president. Nejvyššího soudu: O ústrojí a příslušnosti soudů. S dodatky o jazykovém právu v řízení soudním a o nápravě výroků úřadů správních o nárocích soukromopráv. pořadem práva. (II. dopl. vyd.) Cena 45 Kč.
IX. svazek. Prof. Dr. Jaromír S e d l á č e k: Obligační právo II. Speciální ustanovení o jednotlivých typech smluvních. Cena 35 Kč.
X. svazek. Prof. Dr. Bohumil B a x a: Dějiny veřejného práva ve střední Evropě od roku 1848. Cena 25 Kč.
XI. svazek. Prof. Dr. Dobroslav K r e j č í: Učebnice zemědělské politiky. Svazek I. Cena 42 Kč.
XII. svazek. Prof. Dr. Jaromír S e d l á č e k: Obligační právo III. Mimo-smluvní závazky — Jednatelství bez příkazu — Versio in rem — Náhrada škody — Nekalá soutěž. Cena 25 Kč.
XIII. svazek. Prof. Dr. R. D o m i n i k: Nástin čl. práva bankovního a bursovního. Cena 24 Kč.
XIV. svazek. Prof. Dr. Fr. W e y r: Správní řád. Vládní nařízení ze dne 13. ledna 1928, č. 8. Cena 40 Kč.
XV. svazek. Dr. Jar. K a l l a b: Trestní řízení. Cena 45 Kč.

Členům prodává spolek všechny knihy ke státním zkouškám a rigorosům za ceny značně snížené.

**K dostání v každém knihkupectví nebo přímo u
Čs. A. S. Právník v Brně, Bedřicha Smetany 16.**

Sbírka spisů právnických a národohospodářských.

Vydávají univ. prof. dr. K. Engliš a dr. F. Weyr.

	Kč
Sv. I. Dr. Jar. Sedláček: Vlastnictví a právo vlastnické (rozebr.) . . .	8.—
Sv. II. Dr. M. Kašpárek: O uzavření smlouvy pojišťovací podle práva československého . . .	8.—
Sv. III. Dr. V. Mildschuh: Kupní síla peněz, důchody a úroková míra . . .	20.—
Sv. IV. Dr. Jaroslav Kallab: Úvod ve studium metod právnických: Kniha první: Základní pojmy . . .	20.—
	30.—
Sv. V. Dr. J. Hrdina: Vodní koncese . . .	15.—
Sv. VI. Jan Čaha: Finanční věda a finanční právo . . .	15.—
Sv. VII. Dr. Fr. Weyr: Soustava čs. práva státního (rozebráno) . . .	55.—
Sv. VIII. Dr. Mayr: Soustava občanského práva I. Část všeobecná . . .	40.—
Sv. IX. Dr. J. Hrdina: Právo elektrárenské . . .	10.—
Sv. X. Dr. Jar. Stránský: Vůle poškozeného ve skutkových podstatách trestního práva . . .	25.—
Sv. XI. Dr. Karel Engliš: Základy hospodářského myšlení . . .	25.—
Sv. XII. Dr. Jaromír Sedláček: Pozemková reforma . . .	50.—
Sv. XIII. Dr. Cyril Horáček: Malthusova nauka a některé novodobé jevy popul. . .	15.—
Sv. XIV. Dr. Al. Chytil: Závodní výbory podle práva čs. . .	10.—
Sv. XV. JUDr. Rudolf Janeček: Odpovědnost presidenta republiky a vlády . . .	22.—
Sv. XVI. Vědecká ročenka právnícké fakulty Masarykovy university 1922, I. . .	20.—
Sv. XVII. Dr. Frant. Zeman: Kvantitní teorie peněz . . .	22.—
Sv. XVIII. Vědecká ročenka právnícké fakulty Masarykovy university 1923, II. . .	25.—
Sv. XIX. Dr. Karel Kizlink: Akciová společnost v konkursu . . .	15.—
Sv. XX. Dr. Josef Novák: Živnostenské provozovny . . .	15.—
Sv. XXI. Dr. Mayr: Soustava občanského práva II. Práva věcná . . .	40.—
Sv. XXII. Dr. František Vážný: O nejdůležitějších listinách užívaných při nákladní smlouvě . . .	18.—
Sv. XXIII. Dr. Frant. Weyr: Soustava čs. práva státního, II. vydání . . .	80.—
Sv. XXIV. Vědecká ročenka práv. fak. Masarykovy university, 1924, III. . .	20.—
Sv. XXV. Dr. Mayr: Soustava občan. práva IV. Právo rodinné, 1926 . . .	24.—
Sv. XXVI. Vědecká ročenka práv. fak. Masarykovy university, 1925, IV. . .	20.—
Sv. XXVII. Dr. Klapka: Veřejná služba a veřejný ústav 1926 . . .	15.—
Sv. XXVIII. Dr. Mayr: Soustava občanského práva III. Právo dědické . . .	24.—
Sv. XXIX. Dr. Hans Kelsen: Základy obecné teorie státní. 1926 . . .	15.—
Sv. XXX. Vědecká ročenka práv. fakul. Masarykovy university, 1926, V. . .	25.—
Sv. XXXI. Dr. Emil Sobota: Národnostní právo československé. 1927 . . .	30.—
Sv. XXXII. Vědecká ročenka práv. fak. Masarykovy university, 1927, VI. . .	25.—
Sv. XXXIII. Dr. Fr. Weyr: O metodě sociologické 1927 . . .	15.—
Sv. XXXIV. Dr. Mayr: Soustava občanského práva III. Právo obligační . . .	72.—
Sv. XXXV. Dr. Zd. Neubauer: Sociální pojištění po stránce procesní 1928 . . .	50.—
Sv. XXXVI. Dr. Ad. Procházka: Základy práva intertemporálního 1928 . . .	30.—
Sv. XXXVII. Vědecká ročenka práv. fak. Masarykovy university, 1928, VII. . .	25.—
Sv. XXXVIII. Dr. Karel Kizlink: Bilanční právo akciových společností . . .	50.—
Sv. XXXIX. Dr. Boh. Kučera: Mezinárodní základy cizineckého práva . . .	40.—
Sv. XL. Dr. Jan Loevenstein: O jednotnou konstrukci finanční vědy . . .	20.—
Sv. XLI. Dr. Mandl: Automobilový zákon . . .	10.—
Sv. XLII. Vědec. ročenka práv. fak. Masarykovy university, 1929, VIII. . .	25.—
Sv. XLIII. Dr. Fr. Weyr: Správní řád (vl. nař. ze dne 13. I. 1928, č. 8) . . .	40.—
Sv. XLIV. Dr. Kurfürst: Daň z obrátu . . .	30.—
Sv. XLV. Dr. K. Engliš: Hospodářská teleologie . . .	30.—
Sv. XLVI. Dr. Grňa: Prejudicialita v civilním řízení . . .	30.—
Sv. XLVII. Dr. Jaroslav Stránský: Smysl a předmět tiskové opravy . . .	20.—
Sv. XLVIII. Vědecká ročenka 1930, IX. . .	20.—
Sv. XLIX. Dr. Jaromír Sedláček: Zákaz čepovati cizí pivo . . .	20.—
Sv. L. Sborník prací k počtě 50. narozenin dra Karla Engliše . . .	100.—

SPISY PROF. DRA

jež má na skladě fa Barvi

<u>I. Hospodářská teorie, politika a statistika.</u>	Brož. Kč	Váz. Kč
Základy hospodářského myšlení, Brno 1922, str. 132	15.—	—.—
Grundlagen des wirtschaftlichen Denkens (Autorisierte Übertragung von Dr. Emil Saudek), Brno 1925, str. 165	30.—	—.—
Národní hospodářství (příručka) II. vyd., Praha 1928, str. 610	60.—	90.—
Handbuch der Nationalökonomie, Brno 1927, str. 591	—.—	110.—
Peníze (II. nezměněné vydání), Brno 1918, str. 200	10.—	—.—
Věda v politice či politika ve vědě (Můj spor s posl. Dr. Frankem), Praha 1927, str. 71	10.—	—.—
Sociální politika, II. vydání, Sbírnka Duch a Svět, sv. 20, Praha 1921	9.90	—.—
Teorie statistiky spotřebního hospodářství, Brno 1917	10.—	—.—
<u>II. Finanční věda a politika.</u>		
Finanční věda (Nástin teorie hospodářství veřejných svazků), Praha 1929, str. 408	90.—	110.—
Rozpočet republiky československé 1928, 1929, 1930 à	3.—	—.—
Tři roky finanční politiky (1926—1928), Praha 1929	12.—	—.—
Daň z převodů statků a z pracovních výkonů a daň přepychová, Brno 1921	4.20	—.—
Die Steuer von Güterübertragungen und Arbeitsleistungen und die Luxussteuer, Brno 1921	4.80	—.—
<u>III. Popularisující a politické spisy.</u>		
Co bude s našimi penězi? Brno 1919	6.—	—.—
Peníze (Občanská knihovna sv. 26.), Praha 1922	2.—	—.—
Vybrané kapitoly z národ. hospodářství (Knihy pro každého, roč. III., sv. 3.), Praha 1925	7.50	—.—
Otázky a názory (100 článků z „Lidových Novin“), Praha 1926, str. 380	40.—	—.—
Zeitfragen (Eine Reihe von Aufsätzen aus den „Lidové Noviny“ in deutscher Übertragung), Brno 1927	40.—	—.—
Národ a stát, Olomouc 1923	2.—	—.—
Demokracie a hospodářství, Olomouc 1924	2.—	—.—

S B Í R K A
SPISŮ PRÁVNICKÝCH A NÁRODOHOSPODÁŘSKÝCH.
S PODPOROU MINISTERSTVA ŠKOLSTVÍ A NÁRODNÍ OSVĚTY
VYDÁVAJÍ
KAREL ENGLIŠ A FRANTIŠEK WEYR.
===== SVAZEK IXL. (49.) =====

ZÁKAZ ČEPOVATI CIZÍ PIVO

V PRAVOVÁREČNÝCH DOMECH

⟨PŘÍSPĚVEK K THEORII PRÁVNICKÝCH OSOB⟩

NAPSAL

DR. JAROMÍR SEDLÁČEK,
Ř. PROFESOR OBČ. PRÁVA UNIVERSITY
V BRNĚ.

BRNO 1930.

NAKLADATELSTVÍ BARVIČ & NOVOTNÝ,
KNIHKUPECTVÍ MASARYKOVY UNIVERSITY.

1333/4

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
PRÁVNICKÉ FAKULTY UJEP
STARÝ FOND
Č. inv.: 012334

Úvod.

Statutární zákaz čepovati ve várečných domech vyskytuje se u různých pravovárečných společností. Pokud jsem zjistil, máme taková ustanovení ve stanovách pravovárečných měšťanstev v Olomouci, Jihlavě, Klatovech, Litoměřicích a Čes. Budějovicích. O statutární klausuly olomoucké, jihlavské, klatovské, litoměřické rozhodovala nejvyšší instance. Spor olomoucký řešen byl nejvyšším soudem ve Vídni v r. 1903 a rozsudek uveřejněn ve Zprávách jednoty moravské, roč. 1904, str. 63., o sporu jihlavském je zpráva dra Maláta v zápisech I. právnického sjezdu (Sekce I., Otázka I., Práce 4.), spor klatovský je uveřejněn ve Sbírce Vážného pod č. 7720, dějiny statutárního zákazu česko-budějovského jsou známy z monografie Reinholda Huyera, „Geschichte des Bräuwesens in Budweis“. Praxe soudní není jednotná, v případě olomouckém, jihlavském rozhodl nejvyšší soud vídeňský kladně, kdežto nejvyšší soud v Brně v případě klatovském rozhodl záporně, naproti tomu v případě litoměřickém zase kladně.

Sporné případy tyto souvisí se základními otázkami noetickými i metodologickými a proto považuji za svoji povinnost, přispěti z teoretického hlediska k řešení tohoto problému, což je jistě krásným úkolem vědy právní, nejen badati o základních problémech, ale i praxi napomáhati. Práce moje byla velmi pečlivě vypracovanými rozhodnutími našeho nejvyššího soudu ulehčena a moje práce chce býti dalším krokem k řešení tohoto velmi zajímavého problému.

Spor je o dvě otázky:

- a) zda ustanovení tato, jež byla usnesena před rokem 1869, zrušením práv propinačních byla zrušena (olomoucká rozhodnutí záporně, klatovská kladně);
- b) zda pozdější změny stanov várečných měšťanstev se srovnávají s § 26 obč. zák.

Z tohoto se nám formuluje thema:

I. Co je právo propinační, zrušené r. 1869, a zda zmíněný zákaz je právem propinačním.

II. Co je právnícká osoba, a jaký význam má změna stanov.

I.

Propinační právo.

1. Propinační právo formuluje český zákon ze dne 30. dubna 1860, č. 55 z. z. jako „výhradné právo, v jistém okršlku pivo vařiti a kořalku páliťi, i oboje prodávati“. (§ 1.) Toto právo se zrušuje za náhradu. Dále, podle zemského zákona ze dne 11. května 1869, možno vykoupiti reální břemeno, spočívající v závazku hostinských, bráti nápoje od bývalých vrchností (podle případnosti od toho, kdo má právo propinační), pokud tento závazek výslovně byl vymíněn v prvopočáteční nebo pozdější emphyteutické smlouvě dle práva platné, čili ve smlouvě, učiněné v příčině rozdělení práva vlastnického (§ 67 nař. min. ze 27. června 1849). Moravský zemský zákon č. 22/1869 mluví v § 1. jen o posavadním výlučném právu zřizovati pivovary a vinopalny a o výlučném právu pivo a kořalku vařiti. V § 16 zmiňuje se o soukromoprávním závazku odebíratí pivo a kořalku od toho, komu přísluší právo propinační, kterýžto závazek, třebať tvrdý, se stal vykupitelným. Podobně i zákon slezský, o němž viz níže.

Ustanovení tato jsou obsahem svým negativní a proto musíme si uvědomiti, co bylo zrušeno, čili, v čem spočívala ona t. zv. práva propinační.

2. Propinační právo souvisí se stavovským zřízením starého království českého. Původ jeho je velmi dávný, můžeme se táhnouti k zákazu krčem podle výroku biskupa sv. Vojtěcha, resp. knížete Břetislava z roku 1039 (kronika Kosmasova cit. P i n s k e r v Právníku 1901, P e t e r k a, Die bürgerlichen Braugerechtigkeiten in Böhmen, str. 13). Za kolonisace povolána krěma lokátorovi (non obstante constitutione, nullo ge-

nerali interdicto obstante). Šlechta v té době je pouhý vojenský a úřednický stav, který žije z dávek poddaného lidu, ale sama se nezúčastňovala výrobní činnosti. Ve 13. století vznikají u nás města, obyvatelé měst zabývají se vařením piva. Karel IV. stanovil, aby všichni měšťané a obyvatelé téhož města, rovni svobodů, povahů nebo polohem pivo všelikého jména vařiti a pivovarů, sladoven i hvozdů všelikého jména vařiti a pivovarů, sladoven i hvozdů požívati svobodu měli bez překážek (W i n t e r, Dějiny řemesel, str. 305, V o l d a n, posudek k I. sjezdu právníckému, str. 11). Král Václav IV. rozhodl v roce 1383, že na Novém městě pražském universi cives et incolae civitatis eiusdem, in quibuscumque novis vel antiquis areis residentes, inantea in ipsorum areis equa libertate, condicione vel modo cerevisiam universi generis braxare et braxatoriss, bra-siatoriis et siccatoriis eorum uti et gaudere possint et valeant . . . (Č e l a k o v s k ý, Codex juris municipalis I, str. 169, P e t e r - k a, l. c., str. 19). Poněvadž pivo vařilo se v té době většinou po domácku, můžeme si učiniti asi tento obraz dob předhusitských: ve městech volnost vaření piva (sc. živnostenské vaření piva), tedy volný výčep (srov. rozhodnutí, že vaření piva není řemeslem, nýbrž obchodem, cit. na různých místech, jak u Peterky, Voldana i Pinskera), naproti tomu na venkově právo čepovati pivo je omezeno na privilegované krčmy, vše toto pramenilo ve vůli králově jako svrchovaného vlastníka království a svrchovaného pána nad všemi obyvateli jeho.

Za krále Vladislava II. bylo dáno rozhodnutí královské z roku 1485, že ani pán, ani rytíři, ani královská města (jako dominia) nesmí zřizovati nové hostince bez výslovného svolení královského, všechny pak hostince, které zřízeny byly bez tohoto svolení, jest zavříti a zrušiti, leč že by hostinec tento trval již 32 léta (srov. K o p e t z, Allg. österr. Gewerbe-Gesetzkunde, Wien 1829, sv. I., str. 240). Ustanovení toto přešlo do Obnoveného zřízení zemského, kde ve čl. Q LXVI. bylo stanoveno: „Všechny krčmy a hospody, kterýchž by užívání od třiceti let, buď živými svědky nebo i jinými listovnými průvody provedeno býti mohlo, v dědickém Našem království Českém mají v podstatě své státi. A jestliže by která krčma, kteréž se od třiceti

let užívalo potom svedena byla: takovou krčmu může pán té vsi buď zase v té vsi, anebo ven ze vsi, na gruntech té vsi, a ne jinde, vystavěti a jí užívati. Než jestliže by kdo chtěl krčmu, kteréž před třiceti lety nebylo, tak bezprávně držeti: tehdy saused jeho, jemuž na škodu jest, má čtyři neděle před tím za zastavení krčmy žádati. Pakli by ji nezastavil, bude jej moci za 20 kop grošův českých viniti. A provedl-li by původ, že se tu krčma od třiceti let neužívala: tehdy obviněný původovi 20 kop českých, též i škody, kteréž by proto vzal, dáti povinen bude". Ustanovení toto bylo zrušeno teprve cit. zák. z r. 1869 a reguluje nám velmi důležitým způsobem výčepní právo tehdejší doby v ten rozum:

a) výčepní právo je příslušenstvím zemského statku, ale je omezeno tím, že musilo býti třicet roků před zavedením O. z. z. býti provozováno, tímto právem může majitel zemského statku — pokud neporuší poměr příslušenství — volně nakládati, tedy může je propachtovati i jinak zciziti, na př. smlouvou emphyteutní, nebo jivou smlouvou o děleném vlastnictví, nebo sám provozovati;

b) výčepní právo je výlučným právem potud, že majitel výčepního práva může se brániti zřizování nových krčem, jichž zřízení neodpovídá předpisům čl. Q 66 O. z. z.

Z obojího plyne, že výčepní právo je určitá majetková hodnota i zužitelná a zcela volně provozovatelná.

4. Toto výčepní právo, které tímto dostalo pevný základ, co se týče vnějšího poměru, bylo utuženo ještě mocněji uvnitř. Výčepní právo utuženo bylo tím, že vrchnost mohla stanoviti, že v krčmě bude se prodávati jen její pivo. Tato zvyklost v poddanských řádech často opakovaná doznala autentické autorisace robotním patentem cís. Leopolda I., dto Pardubice 28. června 1680, čl. třetí. Nejprve se zakazuje donucovati poddané, aby nuceně odebírali určité množství piva vrchnostenského, ale pak následuje věta: Jedoch dass solches im Übrigen der Bräu-Urbars- und Brandweinschanks- Gerechtigkeit einer jeden Herrschaft, und das Bier wie auch Brandwein in die offene Kretschamb, oder wo es sonstens Herkommens, auszustossen, auch kein fremdes Bier noch Brandwein auf seinen Grund und Boden

einführen zu lassen unpräjudizierlich sein. Wie imgleichen hierunter nicht diejenige Feilschaften von denen Unterthanen anzunehmen verstanden sein sollen, welche bei einer oder der anderen Herrschaft aus alten Verträgen in wirklicher Übung mit Einwilligung der Unterthanen hergebracht sein". (Český archiv, sv. XXIII., str. 488.) Z toho plyne, že výčepní právo podle čl. Q 66 O. z. z. může býti monopolisováno na pivo vyrobené majitelem výčepního práva, t. j. vlastníkem onoho zemského statku. V tom smyslu jsou dána ustanovení poddanských řádů, na př. jezuitské koleje na Krumlově čl. 16 (Čes. Archiv 24, str. 16), panství smiřického z roku 1707, čl. 16 (ibid. str. 34), panství novozámeckého z roku 1715, čl. 23, 24 (ibid., str. 78), náhodského z roku 1750, čl. 16 (ibid., str. 346). K ilustraci uvádíme čl. 16 řádu smiřického: „Jest to již na některé šenkýře shledáno, že začasť ani piva, ani páleného nemívají, a jsouce z nich někteří na silnici, že odjinud takové berou, v domnění se uvádějí. Z té příčiny posledně se napomínají: který by koliv půl dne bez piva a páleného byl, aneb pivo falšoval, ten pokaždé jednu bečku soli pokuty dáti musí; a který by takové pivo odjinud bral, trojnásobným způsobem pokutován bude”.

Z obecných předpisů uvéstí je reskript císaře Karla VI. z 12. července 1712, týkající se Moravy, který odpovídá celkem čl. 3 robotního patentu z roku 1680, dále robotní patent téhož panovníka z 22. února 1717 (publikovaný v Čechách a na Moravě 2. září 1717), čl. 6 podobného obsahu (... avšak aby ostatně táž záповěď vrchnostem na žádnou újmu urburu pivovarního ani jejich práva, jak ku šenku piva, vína a páleného, tak i k vystavování téhož piva, vína a páleného do vejsadních krčem aneb, kde sice za obyčej jest, majícího nebyla, aniž tudy na grunty jich cizí pivo, víno a pálený dovozovati dovoleno bylo...) viz Český Archiv, sv. 24, str. 95, 96. Další robotní patent z 27. ledna 1738 opakuje ve čl. 24 toto ustanovení (ibid., str. 189).

Až do reforem josefských máme tento obraz: Právo míti krčmy je výronem práva dominikálního, právo to je přesně reglementováno, právo výčepní je právem monopolním a vylučuje konkurenci cizího piva. Jiného čepování piva po právu nebylo. V tomto smyslu chápe nejvyšší soud právo propinační v rozsudku

klatovském, ale shledáme, že reformami josefskými toto propinační právo jako jus epocandi doznalo podstatných změn.

5. Zásadně zachován byl čl. Q 66 O. z. z. a modifikován byl jen dv. dekretem z 22. března 1784, podle něhož dovoleno bylo zřizovati nové krčmy tam, kde zřízena byla nová obec nejméně o 20 nových domech (Kopetz, l. c., str. 241). Tím zůstala exclusivita dominikálních krčem zachována, ale zrušen byl monopol výčepu panského piva, a to dv. dekretem z 27. února 1788. Předně dovoleno bylo každému poddanému, aby pro svoji potřebu opatřoval si pivo, kde chce, dále pachtýři i vlastníci krčem (t. j. užitkoví vlastníci) mohli pivo volně pobírat, ačli nebyli smluvně zavázáni odebírat vrchnostenské pivo (wenn sie nicht ausdrücklich durch ein contractmässiges, oder sonst verabredetes freywilliges Einverständnis verbunden haben, jährlich eine bestimmte Quantität, oder auch ihren ganzen Bedarf des Getränkes von der Obrichkeit zum Ausschanke abzunehmen), srov. K o p e t z, l. c., str. 245. Vrchnosti pak propůjčovali od té chvíle nová oprávnění krčmářům jen s tímto smluvním závazkem. Poněvadž závazek tento podle obecného i partikulárního práva, v té době platného, nebyl omezen časově ani osobně, dále, poněvadž tehdy bylo možno smlouvami o děleném vlastnictví závazky takové ukládati, shledáme, že si mohli vrchnosti vhodným způsobem smlouvy takové při sociální odvislosti krčmářů vymoci a tak si monopolní výčep piva zajistiti. Rozdíl od starší doby je ten, že povinnost odbírat pivo dříve spočívalo na jednostranné vůli panské, nyní na smlouvě mezi pánem a krčmářem. Tak tomu zůstalo až do roku 1869.

6. Situace tato je dosti jasná, ale komplikuje se dv. dekrety z 2. května 1809 a z 5. ledna 1820 (K o p e t z, l. c., str. 241). Prvým dekretem prohlášeno bylo hostinství a výčepnictví za policejní živnost, t. j. živnost, která se jen povolí, vyžaduje-li toho místní potřeba, anebo živnost, která vyžaduje zvláštních ohledů sanitních nebo bezpečnostních (K o p e t z, l. c., str. 132). Tyto nové hostince na rozdíl od starých krčem povoluje sice vrchnost, ale ne jako dominium, nýbrž jako živnostenský úřad I. stolice. Dosavadní krčmy panské jsou potud chráněny, že nové hostince se mají povolovati jen potud, pokud staré krčmy ne-

vyhovují místní potřebě. Tento nový hostinec nepatří majiteli dominia, proto si také nemůže vymítni, že hostinský bude čepovati výlučně vrchnostenské pivo.

Kopetz (1. c. str. 242 násl.) uvádí velmi instruktivní rozdíl mezi krčmou a hostincem, což si dovoluujeme pro závažnost těchto výkladů a vzhledem k tomu, že komplikace Kopetzova byla poloúřední prací, citovati doslovně:

- „a) Zřízení nových krčem nebo hostinců, aby v nich byl provozován výčep jako dominikální právo, podléhá obmezením zemského zřízení z r. 1627, Q 66 a 67, a dvornímu dekretu z 22. března 1784, § 2; při udělování oprávnění k výčepní a hostinské živnosti, jsou ale vrchnosti jako úřady živnost udělující vázány jen na platné zákony o udělení policejní živnosti, tedy nikoliv však na předchozí důkaz, že již 30 let před vydáním zemského zřízení z 10. května 1627 stála krčma nebo hostinec, nebo že byla založena vesnice nejméně o 20 nových domech na dominikálních pozemcích.
- b) Vrchnost může dle svého volného uvážení výčep, jakožto dominikální právo přenechat, pouze řídíc se platnými všeobecnými policejními zákony; výčepní živnost může však býti udělována jen osobám zákonně k tomu způsobilým.
- c) S tím, kdož výčep jakožto dominikální právo přebírá, může vrchnost kromě toho uzavírat smlouvy, ale není oprávněna někoho nutiti k převzetí takového výčepu (dvor. dekret z 15. února 1824); výčepní a hostinská živnost ale musí býti udělena řádným dekretem, stejně jako budou uděleny jiné osobní živnosti, poněvadž její udělení jest politickou činností úřední, k čemuž také poukazuje guberniální rozhodnutí ze 4. července 1807.
- d) Ve smlouvě s tím, kdo převzme výčep, jakožto dominikální právo, na účet vrchnosti, může ovšem vrchnost podle dvorního dekretu z 15. února 1821 vymítni si výhody; když ale, jakožto úřad živnost udělující, výčep nebo hostinskou živnost udělí, není k tomu podle téhož dekretu oprávněn.

- e) Poněvadž vrchnost vykonávání výčepního práva, jakožto práva dominikálního, může přenechat podle svého volného uvážení také v případě, když někomu přenesení takového výčepu odpírá, není přípustný rekurs proti jejímu odepření; naproti tomu, jest při žádosti o výčep nebo hostinskou živnost rekurs přípustný (tamtéž).
- f) Poněvadž krajský úřad ve věcech živnostenských nemá nastoupiti jako II. instance, jde v případě rekursu o udělení hostinské nebo výčepní živnosti rekurs k zemskému úřadu; vzniknou-li však spory o výčep, jakožto dominikální právo, mezi vrchností a poddanými, má ovšem nastoupiti krajský úřad jako II. instance.
- g) Výčep, jakožto udělené dominikální právo, může býti dle volného uvážení vrchností opět odňato nebo zaniká v případě smlouvy po uplynutí smluvní doby a může v obou případech jiným osobám zase býti znovu uděleno; bylo-li jednou uděleno právo podávati nápoje a pokrmy po živnostensku, nemůže býti vrchností dle volného uvážení odňato, nýbrž ztráta jeho může nastati jenom při přečinu, na který jest stanovena ztráta živnosti (guberniální rozhodnutí ze 4. července 1807), anebo, jestliže majitel živnosti se jí dobrovolně sám nezřekne.
- h) Výčepní a hostinské živnosti přecházejí jako všechny osobní živnosti jen na vdovy, naproti tomu může ale výčep, jakožto přenesené dominikální právo, přejíti také na dědice, když tito nastoupili v práva a závazky vrchnostenských výčepníků, jestliže obsah smluvní není dotčen jejich smrtí, stejně jako zde vůbec všechno závisí na uzavřené smlouvě.
- i) Jelikož vrchnost má přihlížeti jenom při udělení koncesovaných živností k místní potřebě, není na tyto ohledy vázána při přenesení svého dominikálního výčepu a může také tentýž na místech provozovati, kde již dostatečné hostince a výčepy se nalézají, odpovídá-li to jejím zájmům.
- k) Majitelé výčepů a hostinců, pokud mají je jakožto policejní živnosti a pokud výčep provozují, jsou povinni

jako samostatní živnostníci, činní ve výdělečném podniku, platí daň výdělkovou; naproti tomu jsou od placení výdělkové daně osvobozeni ti prodavači nápojů, kteří vykonávají výčep pouze důsledkem povinnosti poddanské jim smluvně uložené nebo důsledkem přechodného ustanovení vrchnosti, poněvadž neprovozují výčep ku svému prospěchu, nýbrž jenom k prospěchu vrchnosti (dvor. dekret z 15. dubna a cirkulář v Čechách z 1. května 1828).

- 1) S výčepní a hostinskou živností jest spojeno oprávnění ke každé výdělečné činnosti, která souvisí s touto živností, na př. právo míti hudbu, právo podávati pokrmy, přijímati cestující atd., kterážto oprávnění nepatří k dominikálním výčepům, ježto se o tom staré robotní patenty nezmiňují; při tom se samo sebou rozumí, že tato výdělečná činnost nemůže býti odepřena těm vrchnostenským hostincům, které od starých dob již existují, anebo které byly v rámci zákonných oprávnění nově zřízeny, ježto v této své vlastnosti byly uznány obnoveným zřízením zemským."

Po roce 1848 přešlo rozhodování ve věcech živnostenských na politické úřady a následkem toho rozhodovalo se o hostinských živnostech podle zmíněných dvor. dekretů zeměpanskými úřady, naproti tomu zřizování a udržování, propůjčování krčem zůstalo dominikálním právem, na něž se živnostenská policie nevztahovala. Když pak císařským patentem z 20. prosince 1859, č. 227 ř. z. zaveden byl nový živnostenský řád, tu v čl. VIII. zmíněného patentu vyňata byla práva propinační, t. j. nový živnostenský řád se neměl vztahovati na panské krčmy a o nich měly platiti nadále staré předpisy velmi nedokonalé, najmě zdokonalující se živnostenská policie musila se před těmito krčmami zastaviti, což bylo na závadu řádně provozované živnostenské správě, nehledě k novým směrům politickým nesenými ideami liberalismu.

7. Ve městech byla výčepnická práva poněkud odchylná. Výčepnické právo souviselo s pravovárečnictvím čili nákladnictvím. Jak výše podotčeno podle rozhodnutí Karla IV. a Václava IV. příslušelo nákladnictví každému měšťanu jako součást

jeho měšťanství, souviselo tedy s jeho stavem. Poněvadž pak měšťanství předpokládalo vlastnictví měšťanského domu, dá se snadno vysvětliti, proč se utvořila v městě zvláštní obec nákladníků, což celkem správně líčí P i n s k e r v Právniku 1901, nejasně se vyjadřuje V o l d a n ve svém posudku pro I. právníký sjezd, jehož práce zachází se staršími právními prameny velmi libovolně a nad to vykládá je doktrinárně za předpokladů, které jsou zcela falešné. V novější době líčí předtereziánský stav velmi zevrubně P e t e r k a, Die bürgerlichen Bräugerechtigkeiten in Böhmen (Praha 1917). Zásada celkem byla ta, že nákladník mohl vyčepovati ono pivo, které uvařil, což bylo důležité tam, kde se zachovalo staré individuální vaření (jako v Praze), anebo kde nastoupilo vaření střídou. Následkem toho bylo spojeno s každým várečným domem právo výčepu, ovšem omezené na vlastní várku, tedy jak časem tak i místem.

Podotknouti jest, že jde o výčep piva ve městě samotném, nikoliv o výčep piva na panství v poddanských vsích, výčep piva na panství řídil se zásadami zemského práva, tedy zásadami uvedenými ad 2—6.

8. Přívoz cizího piva do města byl zakázán podle t. zv. práva mílového. Právo mílové hned od počátku táhlo se k zákazu čepovati uvnitř městské míle (Baumeile, banlieu) srov. P e t e r k a, l. c., str. 36), na tom se nezměnilo nic, když mílové právo ve svém rozvoji zaručovalo měšťanům monopol obchodní a řemeslnický. Toto mílové právo omezeno bylo rozhodnutím krále Jiřího z roku 1463 a krále Vladislava II. z roku 1502: „že pány i rytířstvo při jejich starodávné svobodě zůstavujeme, aby oni mohli piva vařiti a slady dělati k potřebě své i také k užitku svému... A Pražané a jiná města, aby v tom, což se piv vaření týče, zachováni byli při svých výsadách, pokudž jednoho každého města výsada ukazuje... že v míli okolo měst sedláci piva vařiti nemají ani šenkovati". Tím mílové právo bylo omezeno, ale uvnitř města zůstávalo při starém. Na tom zůstalo provisorně i ve smlouvě svatováclavské z roku 1517 (čl. 26), ale provisorium toto ukázalo se velmi tuhým, neboť ve svých zbytcích bylo odstraněno teprve roku 1869, tedy skoro po třech a půl století, proto je rozhodnutí krále Vladislava II. pro nás

zásadní důležitostí. Poměr počal se měniti tím, že osobám stavu panského a rytířského bylo v druhé polovici XVII. století po-
znenáhlu dovolováno dovážeti do měst vlastní výrobky ku potřebě
své domácnosti, která ovšem u některých velmožů bývala velmi
četná, takže znamenalo to pro nákladníky značnou újmu. Obecně
upravena byla tato otázka snesením sněmu z 20. října 1708 v ten
rozum, že stanoveny byly přísné tresty těm měšťanům, kteří by
se odvážili čepovati cizí pivo, do města dovážené k vlastní po-
třebě šlechty. (Uvádí doslovně P e t e r k a, str. 224.) Tím sta-
novena jednak výjimka měšťanského výčepního monopolu,
jednak zase monopol ten byl precisován, poněvadž do té doby
chybělo obecného ustanovení pro přestupky proti zákazu čepovati
cizí pivo, neboť mílová práva o sankci se nezmiňovala.

9. Tento monopolní stav měšťanských výčepů nebyl upraven
v druhé polovici XVIII. století, kdy různými dvorskými dekrety
atd. zrušeno bylo vaření střidou (pražské poměry byly zcela
odchylné), ale právo výčepu nebylo dotčeno. Nejpřesnější zprávy
máme o Čes. Budějovicích (srov. Peterka, str. 170). Tak jak
ubývalo v XVII. století nákladníků, tak ubývalo i výčepů
(H u y e r, Geschichte des Bräuwesens in Budweis, str. 81, 84),
ale měšťanství zachovalo si svá práva vařiti pivo (l. c., str. 97
násl.), takže když počátkem XVIII. století měšťané, majitelé
várečných domů, počali vařiti ve společném pivovaře, mohli zase
pivo čepovati uvnitř města (l. c., str. 100). S výjimkou pražských
měst, zůstalo při tom, že právo vařiti a čepovati pivo souvisí
s měšťanským právem, ale plné měšťanské právo souviselo
s držením várečného domu. Tedy tak jako na venkově, krčmy
byly výronem dominikálního práva, tak ve městech měšťanské
výčepy byly výronem měšťanského práva (sc. plného, várečné
právo obsahujícího). Tato výčepní práva nebyla považována za
živnosti, nýbrž za reálná práva měšťanů, proto nebyla dotčena
dvorským dekretem ze dne 2. května 1809, kterým výčepnictví
prohlášeno bylo za živnost policejní a které udíleno bylo bez
ohledu na právo měšťanské. Výčepní právo však měšťané nesměli
úplatně přenechávati druhým (nař. z 6. července 1826, K o p e t z,
l. c., str. 248). Tím tedy privilegium měšťanů k výčepu piva bylo
velmi značným způsobem omezeno.

10. Konečně zrušeno bylo dvor. dekretem ze dne 29. května 1788 právo míle a jinaká omezení dovážeti do města cizí pivo a je tam čepovati. Tak monopol petrifikovaný r. 1708 po osmdesáti letech byl zase zrušen. Tento dvorský dekret rozšířil prostě platnost citovaného již dvor. dekretu z 27. února 1788 také na města, z čehož plyne, že zůstaly v platnosti smluvní závazky měšťanských výčepníků odebíratí určité kvantum piva nebo celou potřebu pivní z měšťanského pivovaru.

11. Prve než přistoupíme k výkladům zákonů zrušujících propinační práva, musíme se stručně zmíniti o právu vařiti pivo. Podle smlouvy svatováclavské z roku 1517 právo vařiti pivo přísluší měšťanům královských měst, osobám stavu panského i rytířského a městům jako dominiím. Nikdo jiný nesměl zřizovati pivovary ani pivo vařiti, leč s dovolením dominia (srov. poddanské řády otištěné v Čes. Archivu, sv. XXIII., XXIV.). Bylo tedy vaření piva monopolisováno. Uvnitř měst byly jednak domy nákladnické (Praha, Rokycany) nebo vařilo se ve společném pivovaře, nejdříve střídou, pak od polovice XVIII. století společně podle zeměpanských opatření, a to tak, že pivovar byl propachtován na společný účet pravovárečných měšťanů, anebo ustanoven byl výbor měšťanů, který vedl vaření piva do konce XVIII. století za značného vlivu městského magistrátu, což bylo příčinou obecné nespokojenosti. Teprve koncem XVIII. století osamostatňuje se pravovárečné měšťanstvo zcela z vlivu městského magistrátu. Tento stav zůstal nedotčen až do roku 1869, neboť spadal pod pojem práva propinačního, které zůstalo zachováno (srov. čl. VIII. uvoz. patentu k živnost. řádu). Proti právům výčepním je zde poměrně vše zcela jednoduché a proto se omezujeme na tuto stručnou zmínku.

12. Vyvazení poddanství, odstranění patrimonialních řádů v letech 1848 a následujících, přineslo poněkud změnu poměrů. V základním zákoně ze dne 7. září 1848, v němž zrušeno poddanství a slavnostně proklamovány byly zásady, podle nichž se mají vyvaziti pozemky ze břemen povinných vrchností. V bodě 11. je uvedeno: „Auch der Bier- und Branntweinzwang mit dem ihm anhaftenden Verbindlichkeiten hat wegzufallen.“ Tento zákon proveden byl nařízením, vydaným na základě císařského

zmocnění ze dne 27. července 1849. V § 67 uvedeno je: „Bez náhrady mají odpadnouti následující úkony a též i práva, pocházející ze smluv emphyteutických a jiných smluv o dílném (děleném) vlastnictví: — d) Závazek šenkýřů, aby odebírali nápoje od vrchnosti (a vůbec od každého, kdo má právo vystavovací, propinační tak zvané), ač není-li tento závazek vymíněn ve smlouvě prvopočáteční anebo v pozdější právně platné smlouvě emphyteutní, anebo ve smlouvě o rozdělení vlastnictví. Jinak ale zůstává se ustanovení náhrady k té době, až se budou práva vystavovací vůbec pořádati. e) Nehledíc k obsahu smlouvy, závazek šenkýřů, aby jisté napřed ustanovené množství nápoje, na př. při každém sudu piva tolikéž kořalky odebírali od těch, kdož mají právo vystavovací”.

Ustanovení tato jsou velmi podobná zmíněnému dvorskému dekretu z roku 1788, jen specifikují, že úmluvami je rozuměti smlouvy emfyteutické a o děleném vlastnictví, slibující jejich odstranění za náhradu. Nové je ustanovení bodu e). Stylisace bodu d) zavádá příčinu k pochybnostem, proč toto ustanovení, které přece již obsaženo bylo v dvorském dekretu z roku 1788, znovu se objevuje v nařízení v roce 1849. Souvisí to s technikou tohoto nařízení. Nařízení toto je totiž soustavný návod k vyvazení pozemků, sestavený z nových zákonů, jimiž poddanské práce a dávky se rušily, a doplňovány z jejich logických důsledků, při čemž byly brány ku pomoci a k vysvětlení též předpisy starší, kterými poddanské povinnosti byly za dřívějších panovníků, počínaje Josefem II., uskrovnovány a změněny na tu míru, jaká se dochovala až do jejich zrušení v letech 1848-49 (K a l o u s e k, Český archiv, sv. 25, str. 728).

13. Shrneme-li situaci, jaká se jeví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, dostaneme tento obraz:

- a) právo vařiti pivo je výlučným právem jednak bývalých dominií, poněvadž dominia zanikla, je vaření piva monopolem dosavadních vlastníků pivovarů, jednak nákladníků (v městech pražských), jednak vářečných měšťanstev v ostatních městech, i zde vznikl monopol podobný jako u bývalých dominií. Nikdo jiný nemá právo vařiti pivo, a není žádné živnosti pivovarské;

- b) právo čepovati pivo přísluší:
- aa) na venkově podle Obnoveného zřízení zemského a dvor. dekretu z roku 1784 dominiím podle normálu privilegovaných krčem (Q 66 O. z. z.), tito krčmáři nepodléhající živnostenskému řádu, výlučně podléhali bývalé vrchnosti, ale nemusili odebírat pivo od vrchnosti, leč by se smlouvou (třebas na věčné časy) zavázali, a třebas tento závazek lpěl na této krčmě jako reálné břemeno;
 - bb) uvnitř měst vářečným měšťanům podle míry a zvyklosti, jak se v tom onom městě výčepnictví ustálilo, toto právo nepodléhá živnostenskému řádu a je výronem starého měšťanského práva v té době již zrušeného, poněvadž nové měšťanské právo je něco zcela rozdílného; čepovati cizí pivo je dovoleno, leč by se výčepník byl smluvně zavázal, že bude čepovati pivo z měšťanského pivovaru;
 - cc) na venkově i v městech hostinským, kterým udělena byla koncese podle živnostenského řádu.

Koncese hostinská udělena byla podle místní potřeby, a tu bylo nutno hleděti na to, zda vrchnostenské krčmy či měšťanské výčepy místní potřebě vyhovují. Podotknouti jest, že práva ad aa), bb) uvedená se omezovala jen na výčep a neobsahovala snad něco rovnocenného plné hostinské koncesi. Práva aa), bb) výlučně příslušela určitým osobám, potud možno mluvit o výlučném právu, ale nikterak není možno mluvit o výlučném právu v tom smyslu, že by výčepnictví dávalo určitý monopol k vystavování piva, tato výlučnost pominula jednak v roce 1788, co do monopolu vystavování piva, jednak v roce 1809, co do monopolu krčem a výčepů měšťanských, neboť v té době začíná konkurence s hostinskými živnostmi.

14. Tato práva uvedená pod a), b), aa), bb) nazývána práva propinačními a byla zrušena v Čechách zemskými zákony ze dne 30. dubna 1869, č. 55 z. z. a ze dne 11. května 1869, č. 87 z. z., na Moravě zákonem ze dne 29. dubna 1869, č. 23 z. z. (novela ze dne 2. listopadu 1870, č. 77 z. z.), ve Slezsku zákonem ze dne 23. května 1869, č. 18 z. z.).

V českém zákoně č. 55/1869 vyslovena byla nejprve zásada, že se zrušuje právo propinační, t. j. výlučné právo vystavovati pivo a kořalku, jakož i nalévati pivo a kořalku na určitém území (§ 1). Dikce tato není zcela správná, poněvadž jednou slovo výlučné je pojato ve smyslu monopolu (vařiti pivo), po druhé ve smyslu výlučnosti osobní (vrchní vlastnictví krčem). Moravský zákon č. 23/1869 je přesnější, poněvadž v § 1 mluví nejprve jen o zrušení práva vařiti pivo a teprve § 16 o povinnosti odebíratí pivo (podobně slezský zákon č. 18/1869, §§ 1, 4). Srovnáme-li český zákon č. 55 s moravským č. 23, shledáme, že český zákon § 1 stanovil, že výčepní práva, která nepodléhají živnostenskému řádu, zanikají úplně, naproti tomu podle moravského zákona trvají dále jako reálné živnosti hostinské (§ 43, srov. N o v á k, Časopis pro právní a státní vědu 1925), podobně i podle slezského zákona (§ 24). Z toho tedy plyne, že zákon č. 55 neupravoval závazek krčmářův odebíratí pivo z určitého pivovaru. Převédeme-li na to výčepní práva měšťanská, tedy plyne z toho, že tato zanikla v Čechách úplně (ačli nešlo o radikovanou živnost) na Moravě (§ 42 IV.) a ve Slezsku (§ 24) se proměnila v radikovanou živnost jako reálné právo. Na Moravě tato výčepní práva byla zvláště upravena (§ 42 III.-V.). V Čechách nebylo toho zapotřebí, poněvadž práva tato zanikla.

O zrušení povinnosti odběru piva odkazuje nás § 7, zák. č. 55 na zvláštní zákon, odkaz tento odpovídá odkazu § 67 lit. d) min. nař. z 27. června 1849; odkaz tento proveden je zákonem č. 87. V § 1 cit. je stanoveno: „Z pozemků vykoupiti se mohou tyto závady: — E. Závazek hostinských bráti nápoje od bývalých vrchností (podle případnosti od toho, kdo má právo propinační), pokud tento závazek výslovně byl vymíněn v prvopočáteční anebo pozdější smlouvě emfyteutické dle práva platné, čili ve smlouvě, učiněné v příčině rozdělení práva vlastnického (§ 67 nař. min. daného 27. června 1849).“ Z toho jde najevo, že zákon č. 87 pohybuje se přesně v rámci vyvazení pozemků z vrchního vlastnictví bývalých dominií a že se zrušuje jen povinnost odběru piva, pokud tato jako reálné břemeno lpěla na pozemku kdysi poddaném, s tím omezením, že břemeno toto uloženo bylo v původní smlouvě emfyteutické anebo o dělení vlastnictví (zřízení

pozemku úročného, práva k povrchu atp.) srov. dvor. dekret z roku 1788.

Moravský zákon upravuje povinnosti odběru piva krčmářem, pokud tato povinnost lpěla jako věčné břemeno na realitě (krčmě) samotné (§ 16). Srov. zprávu zem. výboru č. 43 z. k. 1868 předložená sněmu. Srovnáme-li toto s českým zákonem, nevidíme žádného rozdílu, podobně je tomu i v zákoně slezském (§ 4), ve všech případech jde o výkup reálného břemena, spočívajícím na dělení vlastnictví.

16. Z toho plyne, že ve všech zemích zrušena byla reálná břemena váznoucí na bývalých krčmách, mající právo propinační, pokud obsahem těchto břemen byla povinnost odebírat pivo od osoby, mající právo propinační. Z toho plyne, že těmito zákony nejsou dotčeny úmluvy členů pravovárečného měšťanstva odebírat pivo z měšťanského pivovaru, neboť úmluva taková se nezakládá na děleném vlastnictví. V Čechách nemáme žádné zmínky o těchto úmluvách, poněvadž práva ta nahrazena byla úplně koncesovanými živnostmi, na Moravě — kde se proměnila v radikované živnosti — je důsledně těchto úmluv vzpomenuť a výslovně řečeno, že zůstávají v platnosti (§ 42 i. f.). Výpověď zmíněná v § 44 netýká se těchto poměrů, neboť nejde o propinační výčepníky ve smyslu tohoto ustanovení (jde tam totiž o šenkýře vrchností ustanovené, které měšťané ustanovovati nesměli, srov. nař. z 6. července 1826, Kopetz 248). Srovnáním obou zákonů dospíváme k velmi jasnému obrazu, že zákony z roku 1869 úmluvy pravovárečných měšťanů nečepovati cizí pivo ve svých domech se sankcí ztráty podílu na zisku pravo várečného pivovaru, se vůbec netýkají.

Při tom je úplně lhostejno, zda úmluva tato byla do knih vložena spolu s poznámkou, že jde o pravovárečný dům, poněvadž poznámka tato nás jen odkazuje na podílnictví na společném měšťanském pivovaru, tedy odkazuje nás na společnostní úmluvu těchto měšťanů a pak je zásadně lhostejno, kolik z této smlouvy do knih bylo nebo nebylo vloženo.

II.

Úmluvy o čepování cizího piva.

17. Podařilo se nám zcela jasně vymeziti rozsah zákonů z roku 1869. Bude nyní naším úkolem srovnati jednotlivá ustanovení stanov pravovárečných měšťanstev, pokud jsou starší roku 1869. Podařilo se mi zjistiti ustanovení v Olomouci, Klattovech, v Čes. Budějovicích a v Litoměřicích, ale je mi známo, že ustanovení podobná jsou i jinde, na př. v Jihlavě.

V Olomouci ve sporu První české stavební společnosti ca Pravovárečné měšťanstvo v Olomouci (Zprávy právnické jednoty moravské 1904, str. 63 násl.) zjištěno, že ve stanovách z 22. prosince 1900 bylo toto ustanovení: „Jeder Besitzer eines brauberechtigten Hauses verliert unbedingt den Anspruch auf Auszahlung des für das betreffende Jahr entfallenden Gewinnes, welcher in diesem seinem brauberechtigten Hause in Olmütz, sei es selbst oder durch eine dritte Person anderes als von der brauberechtigten Bürgerschaft in Olmütz erzeugtes Bier ausschänkt oder ausschänken lässt, insoweit selbes nicht in die Kategorie anerkannter Luxusbiere gehört und überdies ausserhalb des Landes Mähren erzeugt wurde; oder wer nur eine Niederlage oder den Verkauf fremder mährischer Biere, sei es in Fässern oder in Flaschen führt oder führen lässt.“ Původ toho je z r. 1829, 3. března onoho roku usnesli pravováreční měšťané na tom, že ten majitel domu, jenž pivo čepuje, jest zavázán odebírat k výčepu pivo toliko z měšťanských pivovarů v Olomouci; šenkýř, jenž by proti tomu jednal, budiž pokutován mimo konfiskaci cizího piva ještě také zadržením čtvrtletního zisku pivního, bude-li postižen po druhé, budiž jemu vykonávání výčepu

odňato. Ustanovení z roku 1900 a 1829 jsou v jádře stejná, jen sankce je různá, jsouc přizpůsobena příslušné organizaci jurisdikční. Úmluva z roku 1829 je zvláštní úmluva, kterou autorisuje dvor. dekret z roku 1788, a která je posledním odstavcem § 42 zák. č. 23/1869 v platnosti zachována. Nejvyšší soud rozh. ze dne 29. října 1903, č. 7431 přiklonil se také k tomu názoru, ale z důvodů je patrné, že přehlédl tu okolnost, že výkup povinnosti odebrat pivo se stal jen v těch případech, kde povinnost tato smluvena byla jako reálné břemeno při smlouvě emphyteutické nebo o děleném vlastnictví. Nejvyšší soud praví dále, že smlouva tato netýká se posl. odstavce § 42, poněvadž toto ustanovení předpokládá smlouvu mezi tím, kdo jest ze smlouvy oprávněn nápoje dodávati, a kdo je povinen je odebrati, tedy mezi dvěma různými subjekty, kdežto zde jde o závazek spojený s držbou domu toho, kdo je sám členem měšťanstva a jako takový participuje na prospěchu, vznikajícím ze stejného závazku všem členům uloženého. Myslím, že tento výklad není správný a vznikl z nepřesného čtení V. odst. § 42: v něm jsou právě takové smlouvy zachovány v platnosti a podle smyslu táhnou se poslední tři odstavce § 42 k pravovárečným měšťanstvům, ale měšťanů netýkaly se vrchnostenské krčmy (ty příslušely městu jako dominiu), měšťanů se týkaly jen výčepy měšťanské. Potud je toto rozhodnutí rektifikovati.

18. V Klatovech podle rozhodnutí nejvyššího soudu ve sporu Františka Svobody a spol., ca Pravovárečné měšťanstvo v Klatovech bylo zjištěno, že 20. dubna 1843 dali měšťané správě svého pivovaru plnou moc, aby nevyplácela užitek z pivovaru za běžný rok těm pravovárečným měšťanům, kteří byli přistiženi při výčepu cizího piva.

Jde zde o kolektivní projev vůle, tedy o úmluvu, platící pro měšťany, taková úmluva je podle dvor. dekretu 1788 platná a nebyla dotčena zákonem č. 87/1869, poněvadž nejde o reální břemeno, související s děleným vlastnictvím. Ustanovení tohoto zákona soud první instance (krajský soud v Plzni) nepochopil a úplně zkreslil. Nejvyšší soud praví ve svých důvodech: „Po věcné stránce se dovolání snaží docílit, že z předložených starých smluv, zejména na plné moci z 20. dubna 1843 a z »podmínek«

ze dne 12. listopadu 1831 je zřejmo, že žalované měšťanstvo neučinilo ve valné hromadě ze dne 27. května 1925 usnesení nové, nýbrž jen opakovalo usnesení staré, vlastně obnovilo po léta zachovávané staré pravidlo. Závěr dovolatelův však není správný, protože pomíjí úplně podstatnou okolnost, že listiny, o něž se opírá, jsou vesměs z doby před zákonodárstvím o zrušení propinačního práva. Zákonodárství to nemohlo zůstatí a nezůstalo beze vlivu na závazky podílníků pravovárečného měšťanstva, odebíratí a čepovati pivo z pravovárečného pivovaru, pokud závazky ty plynuly právě z oněch zrušených propinačních práv. To vyciřuje správně také samo dovolání. Snaží se proto názor o přípustnosti napadeného usnesení valné hromady opřítí o závazek podílníků plynoucí ze smluv, najmě ze smlouvy, již pravovárečníci klatovští uzavřeli podle listin příl. 7, 8, 13 až 15 v dovolání blíže naznačených.

Avšak z obsahu těchto listin, pokud jím je, pravovárečným podílníkům bráněno čepovati cizí pivo, neplyne, že by tento zákaz kotvil v nějaké soukromoprávní dohodě a nekotvil ve veřejnoprávní ochraně propinačních práv, bránících mimo jiné zejména také volnému čepování cizího piva. — Že žalované měšťanstvo pro svůj názor o přípustnosti konkurenčního zákazu a ztráty nároku na dividendu nemůže těžiti z obdobných zákazů starých listin, bylo — v souhlasu s nižšími soudy — již nahoře odůvodněno okolností, že se všechny tyto zákazy zakládaly na propinačním právu a s jeho zrušením zanikly." Podle dvor. dekretu z roku 1788 takový závazek mohl trvati jen na základě soukromoprávní smlouvy; popírá-li nejvyšší soud, že taková smlouva zde byla, pak nebylo takového závazku ani v roce 1843, nemohl tudíž býti zrušen v roce 1869. Závazek tento byl přece jen smluvní, poněvadž se zakládal na soukromém společenském poměru (srov. gub. mař. z 11. dubna 1834, č. 106 sb. prov. zák. sv. XVI.), tedy na společenské smlouvě. Proč musilo jíti o společenskou smlouvu, ať je pravovárečné měšťanstvo korporací či nic, ať je společností nebo spolkem? Otázkou touto budeme se zabývati v oddílu následujícím. S propinačním právem nemá toto vůbec nic co dělati a jde jen o to, zda ustanovení z roku 1843 bylo pravoplatné, což v tomto sporu zjištěno nebylo.

19. Nejpřesněji podařilo se mi získati materiál týkající se Čes. Budějovic, díky citované monografii Huyově a také případ českobudějovický je charakteristický, ba školským příkladem našeho problému. Společenství pravovárečné vyvinulo se v Čes. Budějovicích znenáhlu a základy sahají až hluboko do středověku. Pravovárečníci měli svůj výbor, který za ně jednal. Když roku 1788 dovoleno bylo do Čes. Budějovic neomezeně dovážeti cizí pivo, měšťanstvo uzavřelo s magistrátem smlouvu tohoto znění: „Da seit einigen Jahren wahrgenommen worden, dass verschiedene Bürger sich herbeigelassen haben, fremdes Bier zu eigenem Trunk, und einige sogar zum Ausschank einzuführen, der Magistrat aber, sowie die bürgerlichen Repräsentanten und der bürgerliche Ausschuss in Erwägung gezogen haben, dass dieses Benehmen gerade wider das eigene Wohl der Bürgerschaft und wider den nexum der bürgerlichen Gemeinde laufe, indem andurch der bürgerliche Bräunutzensfond, woraus der Bürgerschaft nebst anderen Vortheilen alljährlich eine baare Vertheilung von 6.000 fl. zufließet, zu sehr beeinträchtigt wird. So wurde zwischen dem Magistrat als Vorsteher der königl. Stadt Budweis und denen bürgerlichen Repräsentanten sammt dem bürgerlichen Ausschuss im Namen der ganzen Bürgerschaft folgender Vertrag verhandelt und beschlossen:

Da allseitig die Notwendigkeit anerkannt worden, dass jener bürgerliche Fond, woraus der einzelne Bürger, sowie die ganze bürgerliche Gemeinde nicht nur durch den baaren Zufluss deren 6.000 fl., sondern auch durch Bestreitung einiger Landesabgaben und Unterhaltung verschiedener Personen und Gebäuden wesentliche und unverkennbare Vortheile erhält, gemeinschaftlich erhalten und unterstützt werde, ebenso wurde die Billigkeit einhellig bestätigt, dass, da jeder Bürger an diesen Vortheilen wesentlichen und gleichen Antheil nimmt, jeglicher auch schuldig seye, diesem Fond gleich Anderen beizutragen. In dieser Rücksicht, und damit nicht im Gegentheil ferner die Unbilligkeit bestehe, dass derjenige von einer Sache, wozu er nicht nur nichts beiträgt, sondern selbe vielmehr beeinträchtigt, mit jenem, der dieselbe unterstützt, gleiche Vortheile

ziehe, wurde gleichmüthig verabgeredet, und zur künftigen Richtschnur festgesetzt, dass, so lange nicht durch einige Zeit, oder durch mehrere Gebräue ein schlechtes ungenussbares Bier entweder durch Versehen des Bräuers oder auf welche Art es immer geschehe, erzeugt wird, Keiner der bürgerlichen Gemeinde berechtigt seyn solle, unter welchem Vorwand es immer seye, fremdes Bier weder zum eigenen Trunk, um so viel weniger zum Ausschank einzuführen widrigens derselbe für dieses Jahr, in welchem derselbe ohne durch die länger bestehende schlechte Qualität des eigenen Bieres hierzu veranlasst worden zu seyn, des fremden Biers, es sey viel oder wenig, bedienet hat, nicht allein seines Antheils an der Bräunutzungsvertheilung verlustig, sondern auch schuldig seyn solle, dasjenige in die städtische Gemeindrenten zu ersetzen, was für ihn und sein Haus aus denenselben und respektive Bräunutzensfond bestritten wird. Im keinem Falle aber solle ein Bürger oder dessen Schänker berechtigt seyn, fremdes Bier zum Ausschank einzuführen, widrigens zugleich dieses Bier abgenommen und zum Besten des Bräuhausfondes verwendet werden solle."

„Gleichwie nun diesem Vertrag und Übereinkommen der Magistrat in der Versicherung seiner stäten Wachsamkeit auf die ununterbrochene Erzeugung eines guten genussbaren Bieres gänzlich beitrete, ebenso wird demselben zur Pflicht seyn, für den Vollzug dieses Vertrages werktätige Sorge zu tragen. Urkund dessen wurde gegenwärtiger Vertrag allseitig unterfertigt.

So geschehen königl. Stadt B u d w e i s den 30. July 1792."

Jde zde o pravoplatnou smlouvu, která strany zavazovala. Poněvadž pak podle organisace tehdejšího měšťanstva výbor byl autorisován jednati jménem všech členů, byli také i jednotliví členové touto smlouvou vázáni. Pochybnost však mizí, jakmile si uvědomíme, že smlouva tato byla schválena krajským hejtmanem v Čes. Budějovicích dne 24. prosince 1792. K tomu přistupuje ta okolnost, že všichni pravováreční měšťané dali neomezenou plnou moc svému výboru, aby ujednal s magistrátem

konečné odstoupení pivovaru měšťanům. Tento výbor sjednal podmínky, jak se pivovar odstupuje měšťanstvu, při čemž bylo nutno také upravití společenská práva jednotlivých měšťanů. Ujednání se stalo a v bodu 4. bylo stanoveno, že „soll der unterm 30. Julius wegen Einfuhr des fremden Bieres errichtete und von der hohen Landesstelle unterm 29. November 1792 bestätigte Vertrag in seiner vollen Wirkung verbleiben.“ Listina tato má datum, Čes. Budějovice 21. března 1795 a schválena byla dne 12. února 1796 českým guberniem.

Z toho je patrné, že nemůže býti sporné, že smlouva tato je platnou podle dvor. dekretu ze dne 27. února 1788, resp. ze dne 29. května 1788. Nejde v tomto případě o smlouvu spojenou s dělením vlastnictví a proto úmluva taková nebyla dotčena zákonem č. 87/1869. Může se na tuto smlouvu odvolávati i dnešního dne. Činí-li tak poslední stanovy pravovárečného měšťanstva českobudějovického z roku 1907 v § 1, činí tak plným právem a odkaz tento týká se i bodu 4. úmluvy z 21. března 1795.

Ve sporu Karla Knappa ca Pravovárečnému měšťanstvu v Čes. Budějovicích, rozhodl vrchní zemský soud 11. června 1898 Bc V 312/98 pravoplatně, že ustanovení z roku 1792 zákony o právu propinačním zrušeno nebylo a že trvá dále.

20. Otázka platnosti takového zákazu čepovati cizí pivo řešena je přímo ve sporu. Pravovárečné měšťanstvo v Litoměřicích ca Adolf a Antonie Giebovi, o němž rozhodl nejvyšší soud dne 24. ledna 1930 (dosud neuveřejněno). Pravovárečné měšťanstvo žalovalo, aby žalovaní nečepovali ve svém pravovárečném pivovare cizí pivo. Podle zjištění soudního je statutární ustanovení tamního pravovárečného měšťanstva z doby před rokem 1848, že žádný vlastník várečného domu nesmí čepovati cizí pivo a tento závazek vložen byl roku 1859 do všech vložek várečných domů. Nejvyšší soud v tomto případě zcela správně ani se nezmínil o zákonech z roku 1869, poněvadž skutečně těmito zákony ona úmluva nebyla dotčena. Tedy v nejnovější své praxi přiklonil se nejvyšší soud k tomu mínění, o němž v této práci bylo dokázáno, že je jedině správné. Pokud se týče zápisu tohoto zákazu do knihy pozemkové, domníváme se, že zápis tento je nerozhodný pro otázku platnosti nebo neplatnosti. Zapíše-li se do knih po-

zemkových prostě „pravovárečný dům“, je zápis sám sebou kusý a neúplný a nic nám nepovídá, jen upozorňuje nás, že s domem tím spojen je poměr společenský na pravovárečném měšťanstvu, tedy odkazuje nás na stanovy tohoto měšťanstva. Je proto zcela nerozhodno — jak už jsme jednou upozornili — zda se na stanovy jen upozorní, anebo zda se z nich něco vytrhne a do knihy pozemkové zapíše. Rozhodnutí n. s. je úplně správně, jen v maličkosti je vadné. Rozhodnutí praví totiž, že úmluva měšťanů stala se před platností patentu ze 7. dubna (správně září) 1848, č. 1180, sb. z. s. Tyto vyvazovací předpisy netýkaly se vůbec těchto poměrů, správně bylo by poukázati na dvorský dekret ze dne 29. května 1788, podle něhož takové úmluvy byly přípustné a doposud přípustné jsou.

III.

Právníká osoba.

21. Rozhodnutí ve sporu Františka Svobody a spol. ca Pravovárečné měšťanstvo v Klatovech dotýká se ještě jedné velmi zajímavé a neméně sporné otázky, jako byla otázka propinačních práv. Rozhodnutí toto je konstruováno takto: zákaz čepovati pivo z doby před rokem 1869 zanikl zrušením propinačních práv, zákaz tento obnoven byl sice v modifikované formě ve stanovách společenstva, ale zákaz nemohl býti dodatečně pouhou většinou uložen, poněvadž se to nesrovnává s povahou pravovárečného měšťanstva jako korporace podle § 26 obč. z. Prvý předpoklad tohoto rozhodnutí není správný, jak zcela jasně je patrné z předcházejících výkladů, tím druhá otázka mění se v ten rozum, zda a pokud může valná hromada změnití původní stanovy. Nejvyšší soud chce zodpověděti tuto otázku z § 26 obč. zák. a bude naším úkolem zkoumati, zda otázka tato dá se takto zodpověděti.

Připravuji obecnou část občanského práva, která hrubě v rukopise je již napsána, a doufám, že práce tato vyjde během příští zimy. V této práci poukazuji na spojení právně-filosofického názoru s pojmem osoby, že pojem tento, jak se nám tradičně vytvořil, není pojmem pozitivně-právním, nýbrž pojmem metajuristickým, pojmem filosofickým, který jsme mylně považovali za pojem pozitivně-právní. Historická právní škola formulovala pojem osoby pod vlivem metafysické dialektiky Hegelovy a také výklady v tom směru, s kterými se setkáváme u R a n d y a P r a ž á k a, jakož i u jejich žáků, jsou úplně prostoupeny deriváty této hegelianské spekulace, najmě trpí tím práce Voldanova pro I. právnický sjezd.

22. Tradičně vykládá se v právní vědě, že osoba je subjektem práva a věc objektem práva, takže právo je relací mezi subjektem a objektem, mezi osobou a věcí, důsledkem toho musí být osoba a věc na právu závislá. Ve formální morálce (najmě t. zv. marburského směru) se zdůrazňuje, že osoba není nic jiného než mravní zásada, kterou si člověk dal, aby se podle ní řídil. Tato personifikace právní normy je v morálce nasnadě, neboť morálka činí člověka trvale stejným, jeho fyzický habitus podléhá neustálé změně a psychicky se mění jako Proteus. Norma morální nedá se odloučiti od vědomí jednotlivce a proto je možná identifikace člověka s mravní normou. Tato personifikace normy autonomní morálky přenesena byla na zcela jiné pole heteronomních norem právních. Je zde nutná spojitost mezi normou a vědomím jednotlivcovým? Není. Právní norma dotýká se člověka jen potud, že se týká lidských jednání, tedy toho, kdo podle normy jednati má. Chápeme totiž člověka jako právně-relevantního a jen pokud je právně-relevantní. Z toho vzniká pojem fyzické osoby tím, že se norma identifikuje s člověkem, tedy personifikací normy. Ještě více provedena je personifikace normy v t. zv. právnické osoby. Spolek, korporace, nadace není nic jiného, než personifikované spolkové stanovy atp. Personifikace nepřipíná se vždy na stejnou skutečnost a proto se hledisko mění podle toho, k čemu tuto personifikaci připínáme. Obtíž je v tom, že si toho nikdo neuvědomuje a že hledáme neustále „reálnost“ právnické osoby.

U tak zvané právnické osoby jde o normu nebo komplex norem, jímž se upravuje lidské jednání tak, že výsledek toho jednání, pokud normě odpovídá, není účelem jednoho člověka, nýbrž účelem všech těchto lidí dohromady.

Vedle toho můžeme pojímati právnickou osobu jako individualisaci určitých skutečností, tak jeví se nám člověk právní individualitou rozdílnou od biologicky-fysiologické individuality, ale také rozdílnou od mravní individuality. Při individualisaci právní nejsme omezeni fysiologickým hlediskem a proto můžeme pojímati nejen jednotlivého člověka jako individualitu, nýbrž i více lidí. Prvé individualitě říkáme fysická osoba, druhé právnická, ale nesmíme zapomínati, že v obou případech je normováno jen lidské jednání a že i právnické osoby se týkají jen bytostí lidských. Z toho je patrné, že není pojmový přísný rozdíl mezi osobou fysickou a právnickou, rozdíl ten je dán buď pozitivně-právními předpisy — těch nemáme — anebo doktrinárním hlediskem. V naší právní vědě rozdíl osoby fysické a právnické se zakládá jen na filosofickém názoru na jedince a společnost.

Filosofické názory tyto ovládají i různé směry vědy právní. Věda právní seřaduje normy právní podle jejich obsahu, seřazení děje se podle systematických pojmů, které každý si může voliti podle své libosti, jsa omezen jen tím, že pojem ten nesmí obsahovati kontradiktorních znaků. Tak vytváří si právní věda řadu pojmů, které nejsou precisními pojmy a které zahrnují jen typické případy, ponechávající hraničné případy nedořešeny, zda je máme zařaditi do toho či onoho schematu. Sem patří i proslulé právní pojmy societa — korporace. Ani jeden ani druhý není pojmem pozitivně-právním (naše právo tohoto rozdílu nezná) a proto u každého teoretika mají jiné znaky. Sem patří však i rozdíl mezi fysickou a právnickou osobou. Podstatností jest, že z těchto pojmů nemohu nic dovozovati pro obsah předpisu právního, že pojmy tyto jsou mi pro interpretaci bezcenné a pro aplikaci škodlivé. Bohužel, právní věda tak nečinila, a to byla její velká vada, to platí najmě o učení, že je přesný rozdíl mezi societou a korporací.

23. V hlavě XXVII. máme ustanovení o společenské smlouvě. Jak jsem v druhém díle svého obligačního práva ukázal, musíme

lišiti mezi společenskou smlouvou a společností. Prvá upravuje povinnost členů mezi sebou, společnost je jednotka těchto členů daná na venek. Abychom mohli mluvit o takové jednotce, musíme mít normu. V obč. zák. je tato společnost upravena zásadně v § 26 a některých detailech v hlavě XXVII. V § 26 poukazuje se na smlouvu i. e. smlouvu společenskou podle XXVII. (srov. komentář Z e i l l e r ů v k § 26 obč. zák. a jeho přirozené právo), dále na účel — účel není nic jiného, než norma, viz můj příspěvek do Sborníku prací k padesátým narozeninám Karla Engliše — a na zvláštní předpisy, tedy zase normu. Účel je tedy jiná norma než smlouva společenská podle XXVII. hlavy, tedy všechny jiné smlouvy společenské, které nemají charakteru výdělečné společnosti podle hlavy XXVII. Jiné předpisy jsou asi t. zv. veřejno-právní předpisy, které personifikovány, považují se za zvláštní osoby. Dále jest podotknouti, že účelem je rozuměti předpis společenské smlouvy, který tvoří základ tohoto sdružení, tedy onen společný úkol, proč společnost vznikla, což může se státi jen smlouvou, není-li sdružení nucené. Účelem je rozuměti podle toho i společenskou smlouvu uzavřenou mlčky.

Z § 26 plyne, že společníci mohou vystupovati navenek jako individualita, pokud je k tomu autorisuje společenská smlouva. Společenská smlouva může mít tento charakter, jak plyne z § 1201 obč. zák.

Z ustanovení spolkových zákonů ani z roku 1852 ani z roku 1867 nemůžeme ničeho čerpati pro řešení našeho problému, neboť jde o policejně-právní předpisy, které se zabývají zcela jinou otázkou, než § 26 obč. zák. Stanovy spolkové s hlediska občansko-právního jsou společenskou smlouvou, která může býti i jiného charakteru než je smlouva popsaná v XXVII. hlavě, vždyť máme smluvní volnost. Přistoupení za člena spolku je uzavření společenské smlouvy s tímto novým členem. Společenskou smlouvou je nejen smlouva veřejné společnosti, ale stanovy filatelistického spolku. Názor zdá se býti v prvním okamžiku nezvyklý, ale nezapomínejme, že pojímáme stanovy nějakého družstva nebo akciové společnosti za společenskou smlouvu a přece mluvíme o právnické osobě.

K účelům společným může býti věnováno kmenové jmění, které více nebo méně může souviseti se jměním jednotlivých společníků, na př. jako spoluvlastnictví podle XVI. hlavy, anebo jím může býti zcela odňato. Co rozhoduje? Společenská smlouva, někdy stanovami zvaná. Za závazky převzaté jménem společnosti mohou ručiti společníci, ale může ručení omezeno býti na kmenová jmění. Co rozhoduje? Společenská smlouva. Tedy společenská smlouva rozhoduje, zda máme ten či onen typ. Jaké typy si utvoříme, jak je pojmenujeme, je naší věcí, poněvadž obč. zák. nám ponechává volnost, ale je to jen systematika, z níž nemůžeme nic usuzovati na pozitivní předpisy.

24. Pravovárečné měšťanstvo je společnost, určená ke společnému podnikání členů, je tedy výdělečnou společností po rozumu hlavy XXVII. obč. zák. Zda ručí členové za dluhy společnosti a jaké jsou jejich vztahy mezi sebou i k celku, t. j. k společností, určují stanovy, t. j. společenská smlouva.

Smlouva společenská je právní jednání, platí tedy o ní § 5 obč. zák., že na předchozí právní jednání se nevztahují ustanovení obč. zák. V § 26 obč. zák. je stanoven jen účinek této smlouvy navenek a podle toho rozhoduje i navenek ustanovení této smlouvy, aniž by tím byla dotčena ustanovení obč. zák.

Následkem této smlouvy pravovárečných měšťanů, které se staly většinou skutkem v XVIII. století, musíme posuzovati podle obecného práva, platného před občanským zákonem. Podle občanského zákona není možno uzavřít smlouvu na věčnost, podle obecného práva bylo tak možno, dále bylo možno radikovati společenská práva a povinnosti na určité nemovitosti. Z toho plyne, že podle té doby musíme posuzovati pravovárečná měšťanstva.

25. Měšťanstva měnila své stanovy, t. j. svoji společenskou smlouvu. Kdyby šlo o novou korporaci, tedy mohli bychom říci, že touto změnou odstraněna byla stará společenská smlouva, která zanikla. Jde-li však jen o modifikaci stanov, má-li korporace jako taková zůstatí nezměněna, tedy zůstala ve svém jádře stará smlouva nedotčena a byla doplněna nebo modifikována.

Změna stanov je modifikací společenské smlouvy. Má-li společenská smlouva (stanovy) ustanovení, že ke změně je

oprávněna valná hromada většinou hlasů, znamená to plnou moc, kterou jednotliví členové tomuto orgánu společnosti (majorita valné hromady) dali. Bude tedy zase záležeti na výkladu společenské smlouvy, zda a pokud takové přehlasování při změně její je přípustno. Jisto je, že nebude možno přehlasování tam, kde by se měnila do té míry struktura společenské smlouvy, že na to se nemůže pomýšleti při uzavření smlouvy, tedy zásada t. zv. *clausulae rebus sic stantibus* platí i zde.

Jde o to, zda mohlo pravovárečné měšťanstvo se dodatečně usnésti, že podle ustanovení stanov valná hromada většinou hlasů se usnází na tom, že ten vlastník várečného domu nemá míti nároku na dividendu, kdo nechá čepovati ve svém domě cizí pivo?

Změnu stanov musíme posuzovati již podle obč. zák., ovšem také podle staré smlouvy. Podle staré smlouvy, zda orgán společnosti byl k takové změně autorisován, podle obč. zák., zda taková změna je přípustná. Čepováním cizího piva se zmenšuje odbyt piva z měšťanského pivovaru, tedy jedná proti intencím ostatních společníků. Máme dokonce subsidiární ustanovení v § 1191 obč. zák. velmi přesné, zda možno ho v daném případě použití, rozhoduje společenská smlouva.

Z toho plyne však dále, nemáme-li zmocnění většiny valné hromady ke změně stanov nějak omezeno, tedy právě ustanovení § 1191 obč. zák., můžeme dovoditi, že taková změna stanov sama o sobě je přípustná a že z pojmu korporace podle § 26 nemůžeme nic vyvozovati ani pro, ani proti. Potud liší se názor náš od názoru vysloveného nejvyšším soudem ve sporu Svoboda a spol. ca Pravovárečné měšťanstvo v Klatovech. Naproti tomu se ve sporu První české stavební společnosti v Olomouci ca Pravovárečné měšťanstvo v Olomouci, přípustnost z „účele“ pravovárečného měšťanstva byla pěkně dovozena, třeba i toto rozhodnutí vychází z nesprávného předpokladu, že pojem korporace je pozitivně-právní, ačkoli jde o pojem jen systematický.

Problém změny stanov musíme tedy posuzovati podle společenské smlouvy. V našich případech změněna byla úvodní konkurenční klausule, co do své sankce, ale sankce tato nemění základní strukturu původní smlouvy, ba nemění ani základ původní konkurenční klausule a z toho plyne, že změna taková

pouhým majoritním usnesením valné hromady je přípustna a že není k tomu zapotřebí souhlasu všech společníků, členů, podílníků, či jak už je chceme nazvat.

IV.

Konkretní případ.

26. Ze své zkušenosti vím, že abstraktní nauky, které jsou právníkovi nezvyklé, se nejlépe dokáží na konkrétním případě a je zde také do jisté míry záruka, že nebude abstraktní nauka chápána jinak, než jak zamýšlel autor. Právě při abstraktních výkladech dostačí jen, aby čtenář jediné slovo chápal odlišně od autora a čtenář nabude zcela jiného obrazce, než jak zamýšlel autor. Vývody uvedené v předchozích oddílech se značně liší od vžitých pojmů korporace a společnosti, třebaš pojmy ty se vyznačovaly vším možným jen ne jednoznačností a jasností.

Za příklad volím stanovy pravovárečného měšťanstva Čes. Budějovic.

27. Ve stanovách je nejprve uvedeno, že pravovárečné měšťanstvo tvoří „korporaci“ a že tato zakládá se na smlouvě ze dne 25. června 1795 a na smlouvě ze dne 30. července 1792, o nichž byla výše řeč. Dále se mluví o tom, že pivovary přešly navždy na pravovárečné měšťanstvo jako reálnou obec opatřenou právy propinačními (§ 1). Tento paragraf nám oznamuje, že základem je smlouva z 25. června 1795, ale této smlouvě uzavřené mezi magistrátem a výborem pravovárečníků předcházelo udělení plné moci všemi pravovárečníky a toto „udělení plné“ moci je vlastní společenskou smlouvou, třebaš blanketní, delegující normou, a výbor dal v rámci této delegující normy měšťanstvu první stanovy, které jsou dodnes základem pravovárečného měšťanstva v Čes. Budějovicích.

Smlouva tato je uzavřena navždy, poněvadž uzavřena byla před zřízením občanského zákona, tedy mohla býti uzavřena na věčné časy, nevypověditelná. Členství je spojeno s vlastnictvím pravovárečného domu (§ 2), je však zcizitelné, třeba s určitým omezením i bez tohoto domu (§ 22, č. 11). Kdo kupuje pravovárečný dům, stává se členem měšťanstva tohoto, má na vůli buď koupiti anebo ne, ale koupí-li ho, je členem měšťanstva se všemi právy a povinnostmi, t. j. ex lege uzavírá společenskou smlouvu s měšťanstvem. Zápis v knihách, že jde o pravovárečný dům, nás na tuto právní konnexitu upozorňuje, nikde se nemůže odvolávati na důvěru v knihy pozemkové.

28. V roce 1786 složili pravováreční měšťané určitý majetek: Pivovar s příslušenstvím, o němž byl dlouho spor s magistrátem k určitému účelu, t. j. vaření piva. Vaření piva a celý obchod obstarával zvláštní výbor, tedy určití lidé, pověření vedením společného podniku, výbor ten ustanovován byl valnou hromadou, na níž mohl každý člen přijíti a hlasovati. Jde zde tedy o společenskou smlouvu. Tato společenská smlouva konstituovala smluvní strany navenek jako jednotku, takže kolektivně jako individualita právní mohly uzavírat smlouvy, přejímati povinnosti a práva. Mluvíme-li o korporaci, právnické osobě atp., není to nic jiného, než personifikovaná smlouva z roku 1795. Na tom nic nevadí, že kolektivně členové společnosti mohou uzavírat smlouvu i s jedním ze členů, tedy brachylogicky máme na jedné straně společnost, korporaci, na druhé straně jednoho člena. Tento případ je možný i ve veřejné společnosti, když na př. veřejný společník provozuje sám vedle toho jiný podnik pod svojí firmou.

Smlouva uzavřená r. 1792 je smlouvou o odběru piva a zůstala zachována, i když byla pojata do stanov r. 1795, neboť i tyto stanovy jsou společenskou smlouvou.

Pravili jsme výše, že záleží na společenské smlouvě, zda členové mají přímý vliv na kmenové jmění. Zde je vliv tento vyloučen (§ 5) a kmenovým jměním společnosti mohou disponovati jen t. zv. orgánové společnosti (§§ 17, 22), tedy osoby podle stanov autorisované jednati jménem kolektivity smluvních stran společenské smlouvy. Dále jsme pravili, že závisí na spo-

lečenské smlouvě, jak se ručí za závazky uzavřené jménem této kolektivity, čili společnosti, právnické osoby, neboť jde o poměr vnější. Podle stanov ručí za to jen jmění věnované této kolektivitě. Aktiva pohledávky patří jen do tohoto kolektivního jmění.

Obtíž je v tom: uvnitř smlouva společenská s jednotlivými stranami se vzájemnými povinnostmi a právy, navenek jednotka, kolektivita. Vzájemné povinnosti a práva jsou zde velmi jednoduchá. Účast na valné hromadě, resp. ve vyšších orgánech společenských (správní radě atd.), účast na čistém zisku, vše s podmínkou, že nebude jednati proti zájmům společného podnikání § 24, lit. c), d), e). Tím je věc, myslím, již zcela jasná, jen musíme si dáti trochu námahy a vypustiti ono nejasné personifikování společenské smlouvy.

29. Účel pravovárečného měšťanstva je společenská smlouva, resp. její nejzákladnější části srovnávající se se smlouvou z roku 1795, kamž patří také zákaz čepovati cizí pivo v pravovárečných domech. Těmito smlouvami se členové individuálně zavázali. Noví členové dodatečně nabývajíce domy, přístupem k pravovárečnému měšťanstvu, přistupují k této společenské smlouvě, uzavírají tedy také individuální smlouvu a při tom zmocňují valnou hromadu ke změně stanov, tedy ke změně smlouvy individuálně uzavřené. Spor mohl by jíti jen o to, až kam toto zmocnění valné hromady jde, a tu jsme dokázali, že v daném případě valná hromada na podkladě subsidiárních ustanovení obč. zák. (změna se děje za jeho platnosti) k takové změně je autorisována, když její plná moc není ve stanovách omezena. Prvé zmocnění provésti změnu stanov majoritním odhlasováním stanoveno bylo guberniálním výnosem ze dne 18. září 1806, č. 29861, které vzhledem na tehdejší právní stav, stalo se součástí původní smlouvy společenské z roku 1795. Podle toho provedena byla změna stanov roku 1894 a na základě nich i změna stanov z roku 1902 a násl. Vlastník domu může volně s ním nakládati, může libovolně jednati, ale jedná-li proti ustanovení § 21, lit. c), d), e), nastupuje sankce tam stanovená. Konečně sankce tato týká se člena jako takového, tedy ztrácí nárok na dividendu ze všech domů, i kdyby čepoval jen v jednom ze svých domů cizí pivo, poněvadž jednal proti stanovám.

Přinášejíce malý příspěvek k řešení spletitých poměrů pravovárečných měšťanstev, které osvědčily tak neobyčejnou houževnatost proti všem útokům doktrin, které si s nimi nevěděly rady a které pak sváděly administrativu a judikaturu k postoji těmto útvarům nijak nepřejícímu. Byli bychom velmi šťastni, podařilo-li by se nám do této otázky vnést trochu jasna.

O B S A H:

	.
	Str.
Úvod	5
I. Propinační právo	7
II. Úmluvy o čepování cizího piva	22
III. Právnícká osoba	28
IV. Konkretní případ	34

REV15

ÚK PrF MU

